

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

© Гирба О.О., 2013

Досліджено підходи до виявлення структури фінансової стабільності. Проаналізовано складові фінансової стабільності, у результаті чого запропоновано авторське розуміння інноваційного підходу до виокремлення елементів фінансової стабільності.

Ключові слова: фінансова стабільність, структура фінансової стабільності, стабільність фінансового ринку, управління фінансовими ризиками.

О.О. Gyrba

State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking
of the National Bank Of Ukraine”

THEORETICAL ASPECTS OF IDENTIFICATION OF THE STRUCTURE OF THE FINANCIAL STABILITY

© Gyrba O.O., 2013

The approaches to identify patterns of financial stability of the financial system were investigated in this article. All the components of financial stability were analyzed. As the result, copyright innovative approach to understanding the distinguishing elements of financial stability was proposed.

Key words: financial stability, structure of financial stability, stability of financial market, financial risk management.

Постановка проблеми. Одним із найактуальніших питань сучасності є досягнення та забезпечення існування фінансової стабільності. Проте це завдання є комплексним, а тому розпадається на різні самостійні, хоч і взаємопов’язані проблеми, шляхи вирішення яких доволі специфічні в межах кожного об’єкта її забезпечення: підприємницького сектору, банківської системи чи фінансової системи загалом. Сьогодні фінансова стабільність є не досить опрацьованою економічною категорією, а тому потребує подальшого фундаментального вивчення та аналізу, особливо в умовах трансформаційних змін в економіці різних держав та усього світу [3, с. 58].

Оскільки сучасна економічна система світу переживає нові хвилі фінансових криз, необхідно більше зосередити увагу як на трактуванні поняття фінансової стабільності (хоча чітко окресленого та єдиного загальноприйнятого визначення не було сформульовано), так і на визначенні його складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжні та вітчизняні науковці інтенсивно досліджують різні аспекти фінансової стабільності як економічної категорії. Зокрема, В. Ален, Д. Блейк, Г. Вуд, А. Деміргук-Кунт, Б. Ейхенгрін, П. Мауро, Д. Ойстра, Д. Сакс, Дж. Стігліц та інші представники західної економічної думки численні свої праці присвятили проблематиці фінансової стабільності (причому як теоретико-методологічним засадам, так і практичним напрямам забезпечення фінансової стабільності) [8, с. 117]. Спеціалісти центральних банків світу, серед яких особливе місце займають експерти Австрії, Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Франції,

Чехії, Чилі, Японії, також проводять активну роботу у цьому напрямі. Крім того, серед фінансових інститутів особливо ретельно питання фінансової стабільності досліджують представники Базельського комітету, Міжнародного валютного фонду, Європейського центрального банку, Корейського інституту тощо. Ґрунтовними були праці російських вчених Л. Абалкіна, А. Анікіна, С. Гриняєва, І. Ларіонова, Д. Михайлова, О. Фоміна та ін. Серед вітчизняних фахівців варто виділити роботи Я.В. Белінської, О.Д. Василика, В.М. Гейця, В.М. Домрачева, В.І. Міщенко, С. Міщенко, В.М. Шелудько тощо [2, с. 72].

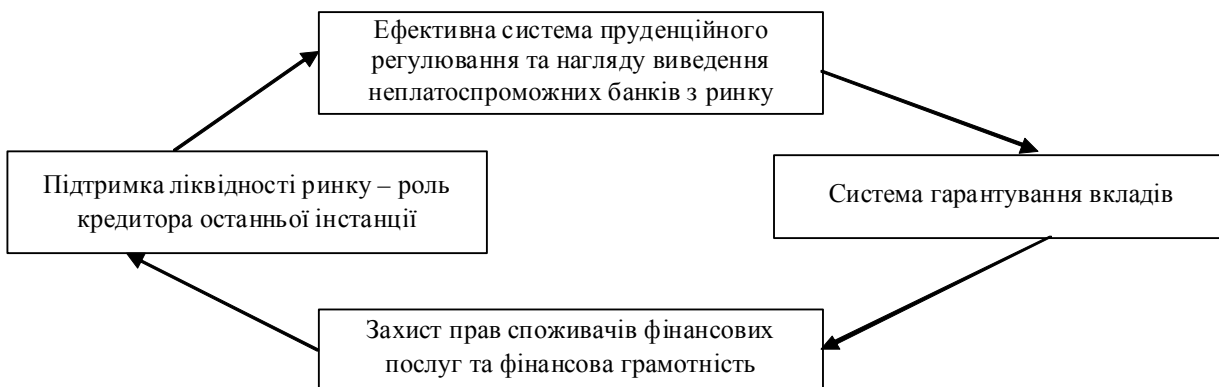
Водночас у зарубіжній та вітчизняній літературі є ще низка недостатньо вивчених аспектів механізму забезпечення фінансової стабільності. Зокрема, треба детальніше визначити складові фінансової стабільності, щоб зрозуміти напрями, які необхідно розвивати для її досягнення.

Постановка цілей. Метою статті є дослідження сутності складових фінансової стабільності та обґрунтування суттєвих відмінних рис кожного блока цієї економічної категорії. Для її реалізації поставлено такі завдання:

- 1) дослідити різні концепції структуризації фінансової стабільності;
- 2) розробити власний варіант структуризації фінансової стабільності.

Виклад основного матеріалу. Поняття фінансової стабільності в науці все ще остаточно не визначено. Здебільшого поряд із терміном “фінансова стабільність” вживають таку економічну категорію, як “фінансова нестабільність”, що вказує на неможливість фінансової системи вчасно реагувати на негативні шоки та ліквідувати їх. Крім того, із поняттям фінансової системи досить тісно пов’язані такі терміни, як “вразливість фінансової системи” (англ. financial fragility), “фінансова криза” (financial crisis), “системний ризик” (system risk) та “монетарна стабільність” (monetary stability), що фактично є складовою фінансової стабільності [7, с. 220].

Для того, щоб детальніше розкрити сутність поняття “фінансова стабільність”, варто сконцентрувати увагу на проблемі визначення її структури. На думку Анжели Пригожиної, старшого спеціаліста Представництва Світового банку в Україні, Білорусі та Молдові, слід виділяти чотири ключові елементи системи фінансової стабільності (див. рисунок) [10]. Але така структура фінансової стабільності характерніша для забезпечення виключно банківського сектору, а не для всієї фінансової системи.

Основні елементи системи фінансової стабільності

Уважаємо за необхідне зазначити, що саме макропруденційний аналіз є найважливішим елементом фінансової стабільності. На нашу думку, змістовнішим та виваженішим підходом до структуризації фінансової стабільності є позиція Т.О. Маринич, що пропонує виокремити чотири основні складові:

1. Стабільність суб’єктів фінансових відносин.
2. Стабільність фінансової інфраструктури.
3. Запас міцності для протидії негативним економічним шокам.
4. Ефективне управління фінансовими ризиками в економіці [7, с. 220].

Для розуміння сутності цих складових, на нашу думку, треба детальніше розглянути кожний елемент окремо. Так, аналізуючи стабільність суб'єктів фінансових відносин, виокремлюють три основні групи учасників:

1. Державні фінанси розглядаються у аспекті бюджетної, інфляційної та валютної стабільності.
2. Суб'єкти господарювання та домогосподарства.
3. Фінансові інститути (банківські та парабанківські фінансові посередники).

Стабільність фінансової інфраструктури розглядається у контексті платіжної інфраструктури та фінансових ринків. Так, платіжна інфраструктура допомагає зосередити увагу на безперебійності розрахунків, що дасть змогу постійно функціонувати фінансовій системі без будь-якого збою, а відповідно, ефективно і постійно [7, с. 220].

Другою складовою стабільності фінансової інфраструктури є самі фінансові ринки. Однак щодо складу фінансового ринку наука ще не прийшла до єдиного рішення. Автори по-різному структурують фінансовий ринок, вилучаючи або додаючи певні елементи. Вітчизняні науковці, серед яких Б.А. Карпінський, О.В. Герасименко, І.О. Школьник, І.І. Рекуненко, поділяють фінансовий ринок на дві складові: ринок капіталів та ринок грошей. Зокрема, І.О. Школьник та І.І. Рекуненко досліджують проблематику структуризації фінансового ринку з різних аспектів. На нашу думку, найдоцільніше у цьому випадку розглядати фінансовий ринок за функціональним призначенням, за яким до ринку грошей входять валютний, кредитний та депозитний ринки, а складовими елементами ринку капіталів є ринок акцій та ринок боргових цінних паперів [9, с. 96–97].

З іншого погляду, Тетяна Олександрівна Маринич складовими фінансового ринку називає грошово-кредитний, фондовий, страховий, валютний та ринок нерухомості [7, с. 220]. Тут у розрізі фінансових ринків забезпечується конструктивний аналіз існуючого рівня стабільності, прогнозування різних сценаріїв їх розвитку та мінімізація всіх негативних зовнішніх та внутрішніх шоків.

Запас міцності для протидії негативним економічним шокам виступає механізмом відновлення фінансової системи за дії несприятливих шоків, зокрема проявів кризових явищ в економіці. У цьому блоці розглядається адаптивність фінансової системи та можливість управляти зовнішніми шоками, здійснюється завчасне виявлення, а також випереджувальне зниження системних ризиків. Зазначимо, що у вітчизняній фінансовій системі пріоритетним напрямом її трансформації має стати посилення сектору фінансів, спрямованого на інноваційний розвиток та модернізацію саме реального сектору. Специфіка фінансування будь-яких інноваційних процесів означає потребу покриття ризиків через розвиток системи моніторингу системних ризиків [7, с. 220].

Ураховуючи останні тенденції розвитку як національної, так і світової економіки, після гострої фази світової фінансової кризи 2008–2009 рр., найвагомішою складовою, на нашу думку, є ефективне управління фінансовими ризиками в економіці. Щодо цієї складової важливо розглядати окремо наднаціональні, національні та корпоративні органи управління.

Так, до наднаціональних треба зарахувати передусім відповідні компетентні міжнародні фінансові організації, Раду фінансової стабільності, а також саміти “Групи 20”. Серед основних завдань, виконання яких покладено на цей рівень органів забезпечення фінансової стабільності, слід, на нашу думку, виокремити такі:

- 1) реформування міжнародних фінансових інститутів;
- 2) вдосконалення та забезпечення поширення нормативно-правової бази, вимоги якої відповідали б вимогам сучасного стану економіки;
- 3) підвищення рівня прозорості діяльності основних регуляторів банківської системи – центральних банків;
- 4) реформування міжнародних фінансових інститутів;
- 5) зміцнення міжнародного фінансового співробітництва [3, с. 65].

Сьогодні Рада з фінансової стабільності, створена у 2009 р., пропонує запровадити спеціальну систему відомих фінансових, економічних і статистичних стандартів, які були б визнані на міжнародному рівні. Міжнародна організація впевнена, що такий механізм сприятиме правильній роботі внутрішньої фінансової системи та функціонуванню міжнародної фінансової стабільності. Розробка, прийняття й успішне впровадження міжнародних стандартів дає як національні, так і міжнародні вигоди. Це допомагає:

- 1) зміцнити національні фінансові системи;

- 2) утвердити вищий рівень прозорості в діях суб'єктів господарювання на фінансовому ринку;
- 3) підвищити ефективність і стійкість установ, ринків та інфраструктури;
- 4) сприяти міжнародній фінансовій стабільності [4, с. 67].

Однак треба розуміти, що впровадження стандартів саме по собі не є достатнім для забезпечення фінансової стабільності. Стандарти є не самоціллю, а виступають лише засобом для сприяння стійкості фінансової системи та сталого економічного зростання. Вони повинні постійно переглядатися, щоб залишатися актуальними в умовах мінливих обставин. Відносна важливість різних стандартів окремих країн залежить насамперед від фінансової структури країни. Їх реалізація повинна вписуватися в загальну стратегію країни в економічному та фінансовому секторі розвитку, з урахуванням стадії його розвитку, рівня інституційного потенціалу та інших внутрішніх факторів. Успішне впровадження стандартів передбачає процес їх тлумачення, застосування, оцінки з боку компетентних органів. Дуже важливо, щоб в економіці працювала ефективна правова база, яку варто створити належно, а також налагодити функціонування інфраструктури для її виконання [1].

До групи національних регуляторів необхідно зарахувати органи державного управління та центральний банк країни. Так, в Україні до цього рівня належать Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Міністерство економіки, та, безперечно, Національний банк України. На цьому рівні органи забезпечення фінансової стабільності виконують такі функції:

- 1) вдосконалення наявної фінансової інфраструктури;
- 2) проведення як структурних, так і незначних реформ у фінансовій сфері для ефективного функціонування економіки на рівні держави;
- 3) розробка, а надалі реалізація середньострокових орієнтирів фінансової та макроекономічної політики;
- 4) регулювання і контроль потоків ліквідності та платоспроможності [3, с. 65].

А от корпоративний сектор представлений фінансовими та нефінансовими організаціями та установами. Іноді цей рівень називають національним мікрорівнем, в нього ввійшли фінансові організації та установи. До основних завдань, які мають виконувати ці установи, зарахуємо такі:

- 1) розроблення та тестування на відповідність внутрішніх нормативних вимог та стандартів;
- 2) удосконалення наявних інструментів мінімізації, а також запобігання ризикам, особливо системним;
- 3) здійснення внутрішнього контролю за фінансовими ризиками.

На нашу думку, прийнятий підхід щодо виокремлення чотирьох складових (стабільності фінансової інфраструктури, стабільності суб'єктів фінансових відносин, запас міцності для протидії негативним фінансовим шокам та ефективного управління ризиками в економіці) слід дещо розширити, додавши п'ятим елементом ще відповідний механізм контролю за процесом забезпечення фінансової стабільності. Безперечно, ця складова буде тісно взаємопов'язана з третім та четвертим елементом. Однак, враховуючи багатогранність структури фінансової стабільності та складності у її забезпеченні, вважаємо за доцільне розробити спеціальну систему контролінгу.

Висновки. Отже, проаналізувавши структуру фінансової стабільності фінансової системи, доходимо висновку, що феномен фінансової стабільності сьогодні має комплексний і багатогранний характер. Ця економічна категорія все ще не є вивченою і зрозумілою у всіх аспектах як науковцям, так і практичним фахівцям. Без стабільності фінансових ринків та інститутів, а також без фінансової стабільності реального сектору економіки не можна говорити про досягнення фінансової стабільності. Крім того, має ефективно функціонувати механізм запобігання негативному впливу зовнішніх та внутрішніх шоків економіки на фінансову систему країни [6, с. 80–81].

Для прикладу, у разі різкого зниження платоспроможності ключових підприємств реального сектору економіки та спаду виробництва, що приводить, своєю чергою, до неплатоспроможності домогосподарств та зростання безробіття, що позначається обов'язково і на стані вітчизняної банківської системи, говорити про забезпечення фінансової стабільності досить пізно, оскільки настає дестабілізація економіки. Аналогічно негативно позначається на фінансовій стабільності

нагромадження диспропорцій у платіжному балансі. Адже це спричиняє відхилення від стану рівноваги та зрештою дестабілізацію валютного ринку. У випадку глибинних диспропорцій та швидкого поширення дестабілізацій в економіці може виникнути валютна, а відтак фінансова криза.

Сьогодні з існуючих підходів до структуризації фінансової стабільності найвиваженішим є варіант виділення чотирьох складових у фінансовому ринку, де пропонується виокремлювати чотири елементи: стабільність суб'єктів фінансових відносин та фінансової інфраструктури, ефективний менеджмент з питань фінансових ризиків та запас міцності для протидії негативним економічним шокам. Зауважено, що у питанні дослідження проблеми структуризації фінансового ринку ґрунтовнішим є виділення ринку грошей та ринку капіталів. На нашу думку, у підхід структуризації фінансової стабільності варто ввести також окремо координаційну складову.

Перспективи подальших досліджень. Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо структуризації фінансової стабільності будуть надалі використані в наступних дослідженнях стосовно розроблення відповідного теоретичного підґрунтя – розкриття сутності та особливостей забезпечення фінансової стабільності. Крім цього, результати будуть апробовані на практичній оцінці ефективного функціонування та взаємодії елементів структури фінансової стабільності в українській та світовій економіці.

1. Офіційна Інтернет-сторінка Ради фінансової стабільності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.financialstabilityboard.org/>. 2. Белінська Я.В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрямки розвитку [Текст] / Я.В. Белінська, В.П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – №1(22). – С. 72–84. 3. Белінська Я.В. Фінансова стабільність: сутність та напрями забезпечення [Текст] / Я.В. Белінська, В.П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 4 (17). – С. 57–67. 4. Головин М. Влияние финансовой глобализации на денежно-кредитную политику: теоретические аспекты и реакция на финансовые кризисы [Текст] / М. Головин // Вопросы экономики. – 2009. – № 6. – С. 67–78. 5. Грабчук О.М. Фінансове прогнозування невизначеності економічних процесів на макрорівні [Текст]: монографія / О.М. Грабчук. – Дніпропетровськ: Біла К.О., 2012. – 358 с. 6. Любіч О.О. Фінансова стабільність та інструменти запобігання фінансовим кризам: міжнародний досвід і рекомендації для України [Текст] / О.О. Любіч, В.М. Домрачев // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 78–93. 7. Маринич Т.О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України [Текст] / Т.О. Маринич // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №3. – С. 218–226. 8. Сапачук Ю.М. Теоретико-методологічна основа фінансової стабільності [Текст] / Ю.М. Сапачук // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 117–122. 9. Школьник І.О. Структура фінансового ринку країни в умовах розвитку ринкових відносин [Текст] / І.О. Школьник, І.І. Рекуненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / ДВНЗ “УАБС НБУ”. – Суми, 2007. – Вип. 21. – С. 89–97. 10. Трансформація систем гарантування вкладів до та після світової фінансової кризи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dok.znaimo.com.ua/docs/index-5049.html>.